

" - - - *Hvad Skåne är för ett land, det håller jag onödigt för E:s K. Maj:t beskrifva, emedan det af E. K. Maj:t Sjelf sedt är; detta måste jag allenast derom säga: att såsom det heter Skåne, så er det troligt att det samma af Sköne bekommit hafver, efter det öfverflödar med fruktbar Åker och Ångsmark, Skog till brännande, Svins gödning, jagt och en del till byggning, fiskerier, och allt det som till bästa och nytta menniskan synes hafva af nöden.*"

Ur Christer Bondes beskrivning den 19 augusti 1658 av de nyligen erövrade skånska landskapen.

DE FÖRSTA STEGEN

Skåneland inventeras sommaren 1658 och de första stegen tas på den totala försvenskningens väg.

Presidenten i kommerskollegium, riksrådet Christer Bonde fick den 30 maj 1658 kungens uppdrag, att snarast möjligt resa omkring i de skånska landskapen för att undersöka landet och näringarna.

Inledningscitaten från hans rapport visar med önskvärd tydlighet, att svenskarna nu funnit det förlovade landet och som det nu återstod att försvenska. Under resan drabbade han också den gamla biskopsstaden Lund och noterar därom: "Den äldsta och i gamla dagar mest florerande och renomerade Stad i Skåne hafver varit Lund, hvarföre ännu ett gammalt rim är: 'när Christus lät sig föda, då stod Lund och Skanör i gröda'." Förvisso var allt detta en kostbar ädelsten i den erövrade statsbyggnad, som skulle inrama det kommande storsvenska innanhavet Östersjön.

Bonde kände däremot inte till, att i Lund fanns Nordens äldsta läroinrättning, med våra mått mätt omkring nio århundraden gammal. Knut den Helige donerade den 21 maj 1085 många egendomar till Lunds domkyrka och grundade samtidigt S:t Laurentii kloster. I klostret gjorde han också en inrättning till skola. Det är inte osannolikt, att en stiftsskola funnits i Lund redan före denna tidpunkt, tillkommen i tiden för biskopsdömet.

En annan byggsten i storhetsdrömmarna var helt naturligt Blekinge. Den delen av det östansundska Danmark fick dock inte samma översvallande beskrivning. Bonde noterade nämligen därom: "Sjelfva landet Bleking är eljest så rånght med berg, skogar och farliga vägar uppfyllt att en armé, för Snapphanar, vägarnas igenhuggande och andra hinder, näppeligen landsvägen dit gå kan." Måhända lades vissa hinder i vägen för herr riksrådet på de knaggliga blekingevägarna, om han nu vågade sig så långt. Men å andra sidan, - den delen av de skånska landskapen var ju, som vi sett av det förgångna, väl beträdd och grundligt skövlad mark sedan århundraden tillbaka och denna svenskarnas tummelplats bör de därför ha haft god kännedom om.

De här utdragen var kanske att gå händelserna lite i förväg. Om vi återvänder till månadsskiftet februari - mars 1658 skall vi finna, att Fredrik III bjudit sin

beseegrare som gäst hos honom på Fredriksborgs slott! Den svenske kungen mötte upp till gästabudet i spetsen för en respektingivande militär styrka, männe fruktade han ett bakhåll? Vad som låg bakom den danske kungens invit är väl inte fullt klarlagt. Antagligen hade Fredrik III för avsikt att uppnå lättnader i de krav, som framställdes mot hans land och att försöka behålla Hven, som en del av Själland. Annat resultat än att den svenske kungen, under sina tre dagar på Fredriksborg, fann tillfälle till personlig inventering av slottets dyrbarheter uppnåddes inte.

Betecknande för Karl X Gustavs moral var hans brev till presidenten i sitt statsråd Mathias Björnklou, som avsändes till Stockholm dagen innan besöket på Fredriksborg inleddes. Han förklarar där varför han inte på en gång tagit såväl Köpenhamn som Danmark. Orsakerna var flera, dels missunnsamhet från de andra Östersjöstaterna och dels att han nöjde sig med det östansundska Danmark och Norge för att få dem försvenskade och hans fruktan för att Danmark i annat fall skulle ha blivit huvudriket i en ny stat med Köpenhamn som Nordens huvudstad. I stället avsåg kungen, att i grund förstöra detta förhatliga kungasäte och låta ett försvenskat Malmö bli huvudstad i ett förenat Norden. Med detta för ögonen, förklarade kungen till Björnklou, skulle han bli Europas mäktigaste furste och därefter kunna fortsätta med nya erövringar i Ryssland, Polen och Tyskland!

Samma dag Karl X Gustav anlände till Fredriksborg ankom Sten Bielke och statssekreteraren Peter Coyet till Köpenhamn, officiellt för att ta upp förhandlingar om en allians. Verkligheten var en annan, - man avsåg i stället från svenskarnas sida att förhålla eller förhindra fullbordandet av den nyligen träffade fredstraktaten. De danska förhandlarna, Peder Reedts och Axel Ugerup, ställdes här inför pockande och fordrande herremän. Tillmötesgående möttes ständigt av nya krav och tillägg till tidigare överenskommelser. Hvens framtida tillhörighet avgjorde Coyet helt enkelt genom att lägga en linjal rakt genom Öresund, samtidigt som han utan vidare lät svenska trupper ta ön i besittning med hot om krig om inte danskarna fogade sig i diktatet. På samma sätt bestämde man gränsen för det erövrade Trondhjems län. Svenskarna dikterade, att därmed avsågs hela Nordlandet.

För Karl X Gustav var Roskildetraktaten enbart en parantes. Det gällde nu att vinna tid och finna anledningar till en fortsättning av kriget. Freden var visserligen slutet, men den svenska hären stod kvar i Danmark månad efter månad och var skulle man skaffa underhåll till den? Annan utväg än ett nytt krigstillfälle fanns inte, ty Sverige själv hade inte råd eller möjlighet att försörja armén i sitt eget land. Den andra möjligheten att överföra armén till Tyskland eller Polen var ytterligt vanskelig på grund av dessa länders allians med Danmark. Således för att vinna tid och finna anledningar till nytt angrepp på Danmark lät man helt enkelt armén stanna där den var!

Den 5 mars ankom den svenske kungen till sitt nyerövrade land, - det land Christer Bonde senare skulle komma att beskriva i översvallande ordalag. Överfarten från Helsingör till Helsingborg skedde under salut från Kronborg ombord i Fredrik III:s lustjakt! Han togs emot av Danmarks förre biskop i Lund, Peder Winstrup, som mött upp i spetsen för prästerskapet. Efter en första välkomsthälsning ombord på det danska kungafartyget, ledsagade biskopen kungen till hans kvarter i staden där

Winstrup inför de församlade stormännen höll en ståtlig latinsk oration till erövrarens ära.

Under resten av mars månad lät han sig därefter hyllas i flera av de skånska städerna. Han stannade i Helsingborg till den 7 mars och mellan den 8 och 10 mars var han i Landskrona. Därefter kom turen till Malmö där han uppehöll sig till den 15 mars. Sedan Lund den 16 mars och Kristianstad mellan den 18 och 19 mars och därefter till Halland där han vistades i Halmstad mellan den 20 och 22 mars. Han avslutade sin inspektion av sina nya länder genom ankomsten till Göteborg den 24 mars. Under sin genomresa fann han överallt bockande och underdåniga herremän, som nu såg sin chans till personliga förmåner, gåvor och donationer samt gunst hos den nye makthavaren. De andra, - stora delar av den dansk-skånska adeln och det vanliga skånska folket infann sig inte. Det var heller inte någon hos herrefolket som frågade efter eller brydde sig om deras meningar.

Redan i dessa tidiga dagar togs de första stegen till den fullständiga försvenskning som skulle komma. När kungen befann sig i Malmö utnämnde han sitt "hemliga råd", som redan då fick fullmakt att inleda vad som komma skulle. Det bestod av förut omtalade Corfitz Ulfeld, fältmarskalken och greven Gustav Otto Stenbock samt riksrådet och friherren Johan Gyllenstjerna. De utsågs av kungen till "Kommissarier till statens inrättning" i det gamla Östdanmark.

Ur instruktionen den 15 mars 1658 finner vi att de skulle "strax sigh om landetz wilckor informera, så j det, som angår Landzens Intrader och den civilesampt Iustitiaeadministrationen som och Militar staten och det andlige Ståndetz wilckor och beskaffenheet, och therom icke allenast giöra Kgl. May:tt tjdigh och pertinent rapport, vthan och gifwe Kgl. M:t sine vunderdånige förslagh, huruwida ett och annat vthan landetz store beswär och tunga sigh giöra låter, sampt huru alt står till att adaptera (= foga, anpassa) och lämpa till Sweriges Stadgar och Sedwane, förwäntandes der på Kgl. M:tz nådige Resolution och förklaringh."

Vi har förut i andra sammanhang erfarit, att avtal och löften inte var heliga för de svenska makthavarna och allra minst för den svekfulle förre pfalzgreven och Vasaättlingen. Avtalet i Roskilde var inte mer än tre veckor gammalt, men ändå kunde den svenska regeringen i hemlighet diktera att de nya länderna skulle anpassas "till Sweriges Stadgar och Sedwane". Maktfullkomliga diktat utan någon som helst förankring bland det folk, som inom kort tid skulle komma att hudflängas därest de inte ville låta sig anpassas till "Sweriges Stadgar och Sedwane", och som därför i stora skaror skulle komma att offras på den svenska kungadiktaturens altare.